

Sluttrapport

”Døve i transport- og logistikkyrker”

Oversettelse av teoripensum for lastebil-, vogntog- og truckførersertifikat.

Prosjektleder Svein Garden

Prosjektnummer 2007/3/0082
Rehabilitering

Søkerorganisasjon: Norges Døveforbund 15.2.2011

Sammendrag

Bakgrunn/ målsetting

Innenfor ett område synes utviklingen i arbeidsmarkedet å være positiv for døve. Transport- og logistikknæringen har vokst, og det rapporteres om skrikende behov for arbeidskraft. Det er stor etterspørsel etter lastebil- og vogntogførere, samt varebilsjåfører samt det også er stor etterspørsel etter lagermedarbeidere. Av tjeneste- og serviceyrkene synes særlig yrkene nevnt ovenfor å være yrker som mange døve søker seg mot. Det er også et område hvor vi kan vise til mange eksempler på vellykket kvalifisering og jobbformidling. Det kan se ut som transport og logistikk er et område som er i ferd med å bli "døve-yrker".

Prosjektets målsetting er å fremstille teoripensum innen lastebil-, vogntog- og truckfører på tegnspråk og lage en DVD-ROM med tekst, bilder, grafikk, animasjoner og tegnspråkvideo – som kan være til støtte i tilegnelsen av teorien.

Prosjektgjennomføring / metode

All tekst med unntak av utdrag fra lovtekster, deler av veitrafikkloven, ble gjennomgått og oversatt til tegnspråk, lagret på harddisk for videre implementering i eksisterende tekst-, og lydbasert undervisningsmaterieil. Bakgrunn for ikke å oversette lovtekster er at dette blir en tolkning og kan tolkes på en annen måte enn det lovgiver mener med teksten.

Resultater og resultatvurdering

Oversettelsen og integreringen i opprinnelig teorimaterieil har fått god mottakelse internt ved bedriften. Dette gjør det mulig etter endt kursdag å sitte hjemme med tegnspråkutgaven for å forberede seg til neste undervisning, eller gjøre en selvstendig repetisjon, fordykning uavhengig av tolker.

Dette medfører en større selvstendighet. For døve med fremmedkulturell bakgrunn er det avgjørende å kunne tilegne seg stoffet på tegnspråk da norsk skriftspråk kanskje blir andre eller tredjespråk.

Oppsummering / konklusjon

Internt vil vi benytte det som ett supplement til tolking under utdanning, Lærekandidaten vil kunne arbeide selvstendig og tilegne seg nye faguttrykk ved hjelp av video på dvd. Foreløpig er denne bare tilgjengelig for Attføringsbedrifter i Norge, mens vogntog og lastebil kan benyttes av alle.

Det er rettighetsproblematikk som i dag gjør at dette ikke ligger på internett. Vi har dialog med rettighetshaver i Sverige og avventer å kunne legge dette ut til fri bruk på internett.

Bakgrunnen for prosjektet

Det er ingen bestemte yrker som utpeker seg som særlig passende for døve. Døve kan inneha og fungere godt i de aller fleste yrker. Derimot er det noen få som utpeker seg som *ikke* særlig egnet for døve. Det har likevel vært noen *områder* som har vært typiske for døves yrkeskarrierer. Går man langt tilbake vet man at de fleste døve fikk opplæring og fungerte innenfor de såkalte s-yrkene. Disse var skredder-, skomaker-, snekker- og salmaker yrkene.

Etterkrigstiden brakte med seg storstilt industriutbygging i Norge, som førte til en generell nedgang i disse håndverksyrkene og mange døve fikk arbeid innenfor industri- og produksjonsvirksomheter. I 1980 arbeidet hver femte sysselsatte nordmann i industrien (Aetat 2006). Det finnes ingen tilsvarende tall for døve, men det er gode grunner til å anta at andelen døve sysselsatt i industrien var høyere.

I perioden frem til 2005 er det blitt 110.000 færre industriarbeidsplasser, slik at denne andelen i dag er vel én av ti. Trenden er at denne utviklingen fortsetter (ibid.). Trenden skyldes blant annet to ting. For det første skyldes trenden i nedgangen i sysselsettingen i industrien at virksomheter i større grad har satt ut deler av produksjonen (outsourcing).

På grunn av høyt lønnsnivå i Norge flytter mange virksomheter utenlands. Men vi ser også at industri- og produksjonsvirksomheter også flytter ut av byene. Dette synes å ramme mange døve som ønsker å jobbe innenfor denne sektoren, da store deler av den døve befolkningen har valgt å bosette seg på steder der det finnes aktive døveforeninger med sosialt tilbud og godt tegnspråklig nettverk – med andre ord i de største byene: Oslo, Stavanger, Bergen og Trondheim.

Den andre trenden innenfor industrien i Norge har vært en dreining mot produksjon av varer som trenger høyt kvalifisert arbeidskraft. Etter at tegnspråk – døves primære kommunikasjonsform – har fått større anerkjennelse, har utdanningsmulighetene og antallet døve som tar høyere utdanning økt kraftig. Dette er imidlertid en utvikling som er kommet i den senere tid.

Fremdeles har mange døve, på grunn av mangelfullt tilrettelagt grunnleggende opplæring, dårlige forutsetninger for høyere utdanning, og dermed små muligheter innenfor kunnskapsbasert industri. Totalt sett synes de to tendensene å føre til sterkt reduserte sysselsettingsmuligheter for døve innenfor dette området. Det er derfor grunn til å tro at industrien ikke lenger vil være en sektor som i utpreget grad sysselsetter mange døve.

Parallelt med nedgangen i sysselsettingen i industrien, har det de siste 25 årene vært en formidabel vekst i sysselsetting innenfor tjenesteyting og serviceyrker (Aetat 2006). I mange av yrkene innen denne sektoren stilles det krav om personlig service og dermed krav om ferdigheter innen muntlig kommunikasjon. Det ser ikke ut til å ha vært en tilsvarende oppgang i døve som er sysselsatt i slike yrker, og særlig på dette området opplever vi – som arbeider med å få døve ut i jobb – arbeidsgiveres skepsis til å ansette døve.

Innenfor ett område synes imidlertid utviklingen i arbeidsmarkedet å være positiv for døve. I takt med at produksjon i økende grad blir flyttet lenger fra konsumentene har det også skjedd en økning i behovet for å transportere varene frem til konsumentene. Transport- og logistikknæringen har vokst, og det rapporteres om skrikende behov for arbeidskraft (se eksempelvis nylig utførte undersøkelser i Oslo¹ og Østfold²). Det er stor etterspørsel etter lastebil- og vogntogførere, samt varebilsjåfører. Men det er også stor etterspørsel etter lagermedarbeidere. Av tjeneste- og serviceyrkene synes særlig yrkene nevnt ovenfor å være yrker som mange døve søker seg mot. Det er også et område hvor vi kan vise til mange eksempler på vellykket kvalifisering og jobbformidling. Det kan se ut som transport og logistikk er et område som er i ferd med å bli "døve-yrker". Dette er noe prosjektet ønsker å ta tak i.

Søkeren

Signo Rycon AS arrangerer på oppdrag fra NAV Oslo arbeidsmarkedstiltakene Avklaring, Arbeid med bistand (AB), Arbeidspraksis i skjermet virksomhet (APS) og Varig tilrettelagt arbeid (VTA) for døve, døvblinde og tunghørte i Oslo og omegn. Tiltakene tilbyr plasser for henholdsvis 36, 5, 20 og 35, totalt 82, tiltaksdeltakere. Siden bedriften ble etablert i 1994 har vi bygget kompetanse om døve og arbeid. På bakgrunn av erfaringer om at god tilrettelegging for døve handler om å tilrettelegge for tegnspråk, har Rycon også opprettet en egen avdeling som oversetter og lager tilpasset materiale for målgruppen.

Målsettingen

Vi ønsket å fremstille teoripensumet i opplæringen på tegnspråk og lage en DVD-ROM med tekst, bilder, grafikk, animasjoner og tegnspråkvideo – som kan være til støtte i tilegnelsen av teorien.

Vi har også erfart at mange døve søker – og ønsker seg – jobb som lagermedarbeider. De aller fleste lagrene forlanger at arbeidstakeren har truckførerbevis.

¹<http://www.nav.no/805350366.cms>

²<http://www.nav.no/805349422.cms>

Det finnes mange leverandører av kortere og lengre truckførerkurs, og også her innebærer opplæringen stor grad av selvstendig arbeid med teoristoffet. På grunn manglende tilrettelagte kurs, og at vi hadde 6 tiltaksdeltakere inne samtidig som ønsket jobb ved lager, tok vi i Arbeid med Bistand-tiltaket våren 2005 initiativ til å gjennomføre et tilrettelagt truckførerkurs for døve i samarbeid med Jungheindrich Norge – en av de største leverandørene av truckførerkurs i Norge. Kursdeltakerne fikk pensumbøkene i god tid før kurset – og intensjonen var at ved å ta kurset sammen kunne de utveksle erfaringer med hverandre på tegnspråk og dermed styrke tilegnelsen av teorien. Vi hadde to tolker og kursleder ble forberedt og informert om bruken av tolk. Arbeidskonsulenten fulgte opp gjennom hele perioden. Teoriprøven ble først gjennomført skriftlig – som er det vanlige ved slike kurs. Kun én av de 6 besto denne prøven. Deretter fikk alle anledning til å ta prøven "muntlig" på tegnspråk – hvorpå alle besto med glans. 3 av kursdeltakerne er i dag i lønnet jobb som lagermedarbeidere. Skriftspråket representerer en utfordring for mange i denne gruppen, men hvis man tilrettelegger for denne terskelen med tegnspråk har døve de samme muligheter som andre. Det er videre verdt å nevne at kurslederen ble spesielt imponert over de døves kjøreferdigheter i den praktiske delen av prøven, og mente at døve var mye mer oppmerksomme når de kjørte enn hva som er vanlig blant hørende kursdeltakere.

Slike tilrettelagte kurs er svært ressurskrevende og det er lite sannsynlig at man noen gang igjen vil samle opp mange døve kursdeltakere til slike kurs. Vi ønsker derfor også å fremstille teoripensumet til truckførerkurset på tegnspråk og lage en DVD-ROM med tekst, bilder, grafikk, animasjoner og tegnspråkvideo. Når man tar lastebil- vognogsertifikat er truckførerbevis en del av pensumet.

Prosjektgjennomføring/ metode:

All tekst med unntak av utdrag fra lovtekster, deler av veitrafikkloven, ble gjennomgått og oversatt til tegnspråk, lagret på harddisk for videre implementering i eksisterende tekst-, og lydbasert undervisningsmaterieil. Bakgrunn for ikke å oversette lovtekster er at dette blir en tolkning og kan tolkes på en annen måte enn det lovgiver mener med teksten.

Denne vurdering ble gjort med bakgrunn i hvordan SDR, (Svenske døves Riksforbund) praktiserer slike lovtekster ved deres oversettelsesarbeid. Det er ingen praksis på dette område i Norge. Da tegnspråk ikke har skriftspråk er dette en tidkrevende oversettelse og krever oversettere som behersker både norsk og tegnspråk meget. Vi har hatt noen utfordringer med et Svensk forlag som det viste seg eide rettighetene til det Norske undervisningsmateriellet, noe som forsinket

prosessen. Arbeide med rettighetene er knyttet opp til videre bruk av materialet på kommersiell basis.

I tidlig fase av prosjektet gikk en av prosjektmedarbeiderne av med pensjon, noe som medførte endringer i organisering av alt prosjektarbeid ved bedriften. Vi var nødt til å bygge opp teknisk og redigeringskompetanse hos nye medarbeidere for å kunne gjennomføre prosjektet. Dette medførte at arbeide ble forsinket.

Resultat og resultatvurdering:

Oversettelsen og integreringen i opprinnelig teorimateriell har fått god mottakelse internt i bedriften. Produktene gjør det mulig etter endt kursdag å sitte hjemme med tegnspråkutgaven for å forberede seg til neste undervisning, eller gjøre en selvstendig repetisjon og fordypning uavhengig av tolker.

Dette medfører en større selvstendighet. For døve med fremmedkulturell bakgrunn er det avgjørende å kunne tilegne seg stoffet på tegnspråk da norsk skriftspråk kanskje blir andre eller tredjespråk.

Oppsummering, konklusjon, videre planer:

Nå som materialet foreligger må det gjøres tilgjengelig for alle som kan ha nytte av det. Internt vil vi benytte det som ett supplement til tolking under utdanning, Lærekandidaten vil kunne arbeide selvstendig og tilegne seg nye faguttrykk ved hjelp av video på dvd. Rettigheter til å bruke oversettelsen for Truckførerbevis kommersielt er ikke avklart. Foreløpig er denne bare tilgjengelig for Attføringsbedrifter i Norge, mens vogntog og lastebil kan benyttes av alle.

Det er rettighetsproblematikk som i dag gjør at dette ikke ligger på internett. Vi har dialog med rettighetshaver i Sverige og avventer å kunne legge dette ut til fri bruk.